

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-35-06

№ 04-18/11-508

"12" березня 2016 р.

Міністру юстиції України
ПЕТРЕНКУ П.Д.

СІЛІНІЙ Г.І.

Шановний Павле Дмитровичу!

На виконання доручення Першого заступника Голови Верховної Ради України Парубія А.В. у Комітеті Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності розглянута подана гр.Сіліною Г.І. та Вовкодав К.Д. електронна петиція щодо невиконання Україною зобов'язань по міжнародних договорах.

Електронна петиція, адресована Верховній Раді України, що не набрала у відведений законом тримісячний строк необхідну кількість підписів на підтримку (*10 підписів при необхідних 25000*), після завершення строку збору підписів розглядається як звернення громадян відповідно до частини десятої статті 23¹ Закону України "Про звернення громадян".

З огляду на викладене, керуючись статтями 4, 14 Закону України "Про комітети Верховної Ради України", направляємо Вам це звернення для розгляду по суті та, за необхідності, розробки відповідних проектів законодавчих актів з наступним їх внесенням на схвалення Кабінету Міністрів України.

Про результати та прийняте рішення прошу поінформувати Комітет та повідомити автора в передбачений законом строк.

Додаток: на 2 арк.

З повагою

Голова Комітету
Т. Заост

А.КОЖЕМ'ЯКІН
М. Коломарець

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**

вул. Городецького, 13, м. Київ, 01001
Тел.: +380 44 278-37-23, факс: +380 44 271-17-83
E-mail: themis@minjust.gov.ua
<http://www.minjust.gov.ua>
Код ЄДРПОУ 00015622

**Голові Комітету з питань
законодавчого забезпечення
правоохоронної діяльності
Верховної Ради України
Кожем'якіну А.А.**

— 25.05.2016 — № 18457/486-0-1-16/12

На № 04-18/11-508 від 12.03.2016

Шановний Андрію Анатолійовичу!

У Міністерстві юстиції розглянуто звернення громадян України Сіліної Г.І. та Вовкодав К.Д., яке надійшло з Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України, стосовно питання виконання Україною міжнародних зобов'язань, зокрема Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Протокол № 6), що стосується смертної кари, ратифікованого Законом України «Про ратифікацію Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод», та статті 18 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року (далі – стаття 18 Віденської конвенції) і повідомляється таке.

Починаючи з 2014 року і по цей час громадянки України Сіліна Г.І. та Вовкодав К.Д. неодноразово письмово зверталися з порушеного питання до Адміністрації Президента України, Комітетів Верховної Ради України, народних депутатів України, Кабінету Міністрів України, Міністерства закордонних справ та Міністерства юстиції, а 08.07.2014 та 04.06.2015 перебували на особистому прийомі у Міністра юстиції України.

Суть звернень громадян полягає в тому, що їх синів за різними вироками судів було засуджено за злочини, скоєні відповідно у 1997 та 1998 роках, за статтею 93 Кримінального кодексу України 1960 року (умисне вбивство при обтяжуючих обставинах) до смертної кари, а після 04.04.2000 - дати набрання чинності Законом України від 22.02.2000 № 1483-III «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України», яким виключено з Кримінального кодексу 1960 року такий вид покарання, як смертна кара і встановлено новий вид покарання – довічне позбавлення волі, - вирок у виді смертної кари замінено на довічне позбавлення волі.

614888

Заявниці вважають, що Україна порушила статтю 18 Віденської конвенції, вносячи у судах вирок щодо смертної кари у період з дати підписання Протоколу № 6 до дати набрання чинності Законом про ратифікацію Протоколу № 6.

Відповідно до пункту «а» статті 18 Віденської конвенції держава зобов'язана утримуватись від дій, які позбавили б договір його об'єкта й мети, коли: вона підписала договір або обмінялася документами, які становлять договір, з умовою ратифікації.

прийняття або затвердження, доти, поки вона не виразить ясно свого наміру не стати учасником цього договору.

05.05.1997 р. Україна підписала Протокол № 6, статтею 1 якого передбачено, що смертна кара скасовується. Нікого не може бути засуджено до такого покарання або страчено.

Міністерством юстиції неодноразово надавались відповіді та роз'яснення щодо питань, наведених у зверненнях громадян Сіліної Г.І. та Вовкодав К.Д. (листи Мін'юсту від 26.05.2014 № С-8322/11, від 08.10.2014 № КО-17676/12.0.2, від 25.12.2014 № КО-21233/12.0.2, від 03.03.2015 № КО-80/12.2, від 07.05.2015 № КО-5191/12.1, від 02.10.2015 № КО-11217/12.2 та від 19.11.2015 № С-22941/12.2, від 09.12.2015 № 2616/1438-0-2-15/12 та 06.05.2016 № КО-10074/12.2, КО-10131/12.2).

Крім того, за дорученням Міністра юстиції Петренка П.Д. для з'ясування позиції науковців з порушених у зверненнях громадян Сіліної Г.І. та Вовкодав К.Д. питань надсилалися запити до Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, Національного університету «Одеська юридична академія», Львівського національного університету ім. Івана Франка, Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, копії відповідей зазначених навчальних закладів були надані заявникам з листом Міністерства юстиції від 25.12.2014 № КО-21233/12.0.2.

Витяги з позиції вищевказаних вузів викладено в додатку 1 до цього листа.

Міністерством юстиції України за результатами проведеної роботи Сіліній Г.І. та Вовкодав К.Д. було повідомлено таке.

Згідно з пунктом «а» статті 18 Віденської конвенції держава зобов'язана утримуватись від дій, які позбавили б договір його об'єкта й мети, коли вона підписала договір або обмінялася документами, які становлять договір, з умовою ратифікації, прийняття або затвердження, доти, доки вона не виразить ясно свого наміру не стати учасником цього договору.

Тобто Україна з дати підписання нею Протоколу № 6 (з 05.05.1997) взяла на себе зобов'язання утримуватись від дій, які позбавили б договір його об'єкта й мети, а саме утримуватися від застосування та виконання такого вироку, як смертна кара.

Згода на обов'язковість Протоколу № 6 була надана Верховною Радою України Законом України від 22.02.2000 №1484-III «Про ратифікацію Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари» (далі – Закон № 1484-III), який набрав чинності 13.03.2000 (через 10 днів з дати опублікування цього Закону в газеті «Голос України», яка відповідно до частини першої статті 6.10.3 діючого на той час Регламенту Верховної Ради України була офіційним джерелом опублікування).

День набрання Законом № 1484-III чинності не став днем автоматичного набрання чинності Протоколом № 6 для України, оскільки відповідно до статті 8 Протоколу він набирає чинності в перший день місяця, що настає після дати депонування ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи схвалення, та не є днем початку міжнародно-правових зобов'язань для держави в розумінні статті 26 Віденської конвенції та статті 15 Закону України «Про міжнародні договори України».

Протокол № 6 набрав чинності 01.05.2000 та відповідно до частини другої статті 9 Конституції України став частиною національного законодавства України.

Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190¹ Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару), від 29.12.1999 № 11-рп/99 (справа № 1-33/99) *положення санкцій Кримінального кодексу України, які передбачали смертну кару як вид покарання, було визнано такими, що не відповідають Конституції України та втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.*

22.02.2000 Верховною Радою України було прийнято Закон № 1483-III «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» (далі – Закон № 1483-III), який набрав чинності 04.04.2000 та згідно з яким з Кодексу 1960 року виключено такий вид покарання, як смертна кара, і встановлено новий вид покарання – довічне позбавлення волі.

У зв'язку з неоднозначним застосуванням судами загальної юрисдикції положень Закону №1483-III Конституційним Судом було прийнято Рішення від 26.01.2011 № 1-рп/2011, резолютивною частиною якого встановлено:

«Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 63, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України вирішив:

1. В аспекті конституційного подання та конституційного звернення положення Кримінального кодексу України 1960 року із змінами, внесеними Законом України від 22.02.2000 № 1483-III, якими смертну кару як вид кримінального покарання було замінено довічним позбавленням волі, у взаємозв'язку з положеннями статей 3, 8, частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152 Конституції України, статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», частини другої статті 6 Кримінального кодексу України 1960 року, частини другої статті 4, частини першої статті 5 Кримінального кодексу України 2001 року необхідно розуміти як такі, що пом'якшують кримінальну відповідальність особи і мають зворотну дію в часі, тобто поширюються на осіб, які вчинили особливо тяжкі злочини, передбачені Кримінальним кодексом України 1960 року, до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України», у тому числі на осіб, засуджених до смертної карі, вироки щодо яких на час набрання чинності цим законом не було виконано».

Отже, враховуючи вищенаведене та відповідно до статті 18 Віденської конвенції:

- з дати підписання Протоколу № 6 (05.05.1997) Україна мала обов'язок утримуватись від дій, які позбавили б Протокол № 6 його об'єкта й мети, а саме застосовувати смертну кару;

- суди не мали правових підстав на власний розсуд, до внесення відповідних змін у законодавство, не застосовувати смертну кару як вид покарання або замінювати її іншим видом покарання;

- з прийняттям Рішення Конституційним Судом України від 29.12.1999 № 11-рп/99 положення санкцій Кримінального кодексу України, які передбачали смертну кару як вид покарання, визнано такими, що не відповідають Конституції України та втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення;

- Законом України від 22.02.2000 № 1483-III (набрав чинності 04.04.2000) смертну кару було виключено з Кримінального кодексу України 1960 року та встановлено новий вид покарання – довічне позбавлення волі;

- Рішенням Конституційного Суду України від 26.01.2011 № 1-рп/2011 було визначено, що положення Кримінального кодексу України 1960 року із змінами, внесеними Законом № 1483-III, якими смертну кару як вид кримінального покарання було замінено довічним позбавленням волі, необхідно розуміти як такі, що пом'якшують кримінальну відповідальність особи і мають зворотну дію в часі, тобто поширюються на осіб, які вчинили особливо тяжкі злочини, передбачені Кримінальним кодексом України 1960 року, до набрання чинності Законом № 1483-III, у тому числі на осіб, засуджених до смертної кари, вироки щодо яких на час набрання чинності цим законом не було виконано.

У пункті 64 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Melnychenko v. Ukraine», за заявою № 17707/02 від 19.10.2004, на який посилаються у своєму зверненні громадянки Сіліна Г.І. та Вовкодав К.Д., Європейський суд аналізує посилання заявника на Женевську конвенцію про статус біженців 1951 року, яка на час подій у цій справі (2000-2001 роки) *не діяла для України*, оскільки приєднання Україною до неї відбулося у 2002 році. У зв'язку з цим, Європейський суд вказав, що «посилання заявника на Женевську конвенцію 1951 року як на юридичний аргумент не має значного впливу, бо вона не вступила в силу в Україні на той момент». У цьому розрізі Європейський суд вказав, що якби Україна підписала цю Конвенцію, то вона була б пов'язана зобов'язанням, що випливає зі статті 18 Віденської конвенції, утримуватися від дій, які б могли позбавити Женевську конвенцію її об'єкта і мети до вступу в силу в Україні (Додаток 2 до листа).

Заявницям із зазначеного питання надано відповідь у листі Міністерства юстиції України від 09.12.2015 № 2616/1438-0-2-15/12.

З листом Міністерства юстиції від 06.05.2016 № КО-10074/12.2, КО-10131/12.2. на чергове звернення громадянок Сіліної Г.І. та Вовкодав К.Д. з вищезазначених питань заявницям було надано відповідь по суті питань.

Додаток: на 4 арк. в 1 прим.

З повагою

Заступник Міністра з питань
європейської інтеграції

Сергій ПЕТУХОВ

**Позиція навчальних закладів
щодо правомірності застосування судами України такого виду покарання,
як довічне позбавлення волі за умисні вбивства при обтяжуючих обставинах,
вчинені у період з дати підписання Україною Протоколу №6 до Конвенції про
захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування
смертної кари до набрання чинності Законом про ратифікацію Протоколу,
а також щодо порушення статті 18 Віденської конвенції про право
міжнародних договорів 1969 року**

Львівський національний університет ім. Івана Франка:

«призначення особі покарання у вигляді довічного позбавлення волі за злочини, які вона вчинила до 29.03.2000 (дата набуття чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України», яким було запроваджено новий вид покарання – довічне позбавлення волі) не відповідає Конституції України (ст. 58, 152), *порушує гарантії передбачені ст. 7 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.*

Стаття 18 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року, а також процедура підписання та ратифікації Протоколу № 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод не стосуються вирішення поставленого у запиті питання.

Так як діючий з 1997 року мораторій на виконання смертних вироків був належним засобом виконання міжнародних зобов'язань України, які впливали зі статті 18 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року та факту підписання Протоколу № 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод».

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого:

«підписання Україною 05.05.1997 Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не скасувало положень Кримінального кодексу України 1960 року щодо смертної кари.

В контексті статті 18 Віденської конвенції про право міжнародних договорів Україна повинна була, до ратифікації Протоколу № 6, утримуватися від дій, які позбавляли б даний протокол його об'єкта і мети.

Призначення покарання у виді смертної кари до 29.12.1999 не порушувало Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод».

Національний університет «Одеська юридична академія»:

«у відповідності до статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори стають частиною національного законодавства України після надання згоди на їх обов'язковість Верховною Радою України, тобто їх ратифікації. Так само, у частині п'ятій статті 3 Кримінального кодексу України зазначено, що «закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України».

В аналізованому випадку ратифікація Протоколу №6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року відбулася шляхом прийняття Закону №1484-III від 22.02.2000 та набранням ним чинності 04.04.2000 року.

Отже, призначення довічного позбавлення волі вироками, які були постановлені після 04.04.2000, у тому числі за злочини, вчинені у період з 05.05.1997 до 04.04.2000, відповідає діючому законодавству України».

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка:

«хоча обов'язок України утримуватись від дій, які позбавили б Протокол № 6 його об'єкта і мети, не мав, на наш погляд, безпосереднього впливу на зміст та чинність положень її кримінального та кримінально-виконавчого законодавства щодо смертної кари, її скасування в Україні супроводжувалось суперечливістю правових підстав такого скасування та неоднозначністю судової практики щодо осіб, для яких таке скасування має істотне значення в частині дотримання їх конституційних прав та законних інтересів (перш за все в частині засудження до довічного позбавлення волі).

Особливо неприйнятним в цьому плані є наявність у правовій системі України двох рішень Конституційного Суду України, які прямо суперечать одне одному, а останнє з них – Рішення від 26.01.2011 – ще і не відповідає практиці тлумачення Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини Європейським судом з прав людини».

**Щодо рішень Європейського суду з прав людини,
на які посилаються у своєму листі громадянки Сіліна Г.І. та Вовкодав К.Д та які на
думку заявниць зобов'язали Україну виконувати міжнародні зобов'язання на підставі
вимог статті 18 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів 1969 року
(далі – стаття 18 Віденської Конвенції) згідно статті 1 підписаного Україною 05.05.1997
Протоколу № 6 (далі – Протокол № 6) до Конвенції про захист прав людини і
основоположних свобод (далі – Конвенція)**

У прецедентній практиці Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) відсутні рішення проти України з констатацією порушення нею права не бути засудженим до покарання у вигляді смертної кари або страченим у мирний час та за будь-яких обставин, гарантованого статтею 1 Протоколу № 6 до Конвенції та статтею 1 Протоколу № 13 до Конвенції.

У своєму зверненні в якості аргументів на підтримку своїх скарг пані Сіліна Г.І. та пані Вовкодав К.Д. посилаються на пункт 185 рішення Європейського суду в справі «Öcalan v. Turkey» за заявою № 46221/99 від 12.03.2003 року та на пункт 64 рішення Європейського суду у справі «Melnychenko v. Ukraine», за заявою № 17707/02 від 19.10.2004 року.

Проведення у справі «Öcalan v. Turkey» було порушено на підставі заяви, поданої громадянином Туреччини Абдуллою Оджаланом проти Турецької Республіки 16.02.1999 року. А. Оджалан був лідером Курдської робітничої партії.

29.06.1999 стосовно А. Оджалана було винесено вирок та визнано його винним у вчиненні актів, спрямованих на відділення частини території Туреччини, а також у підготовці та здійсненні керівництва озброєним терористичним угрупованням для реалізації цієї мети. Його було засуджено до смертної кари.

03.10.2002 покарання у вигляді смертної кари стосовно А. Оджалана було замінено на довічне позбавлення волі. Це було пов'язано з тим, що у жовтні 2001 року у статтю 38 Конституції Туреччини було внесено поправки, згідно яких покарання у вигляді смертної кари могло застосовуватися і призначатися лише у військовий час або у випадку існування неминучої загрози війни, або за вчинення терористичних актів.

Законом № 4771, що був опублікований 09.08.2002, Великі національні збори Туреччини вирішили, *inter alia*, скасувати смертну кару у мирний час (тобто за виключенням військового часу чи загрози війни) та внести необхідні поправки у відповідне законодавство, включаючи Кримінальний кодекс Туреччини. У результаті таких поправок засуджений, вирок щодо якого був замінений зі смертної кари на довічне позбавлення волі, мав провести усе життя у в'язниці.

У цій справі А. Оджалан, серед іншого, стверджував, що призначення та/або виконання покарання у вигляді смертної кари становить порушення його прав, гарантованих статтями 2 та 3 Конвенції, які забороняють позбавлення особи життя і нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження і покарання, відповідно. Крім того, він вказував про порушення статті 14 Конвенції у цьому контексті, з огляду на те, що його страта буде становити дискримінацію.

У рішенні від 12.03.2003 Палата Першої секції Європейського суду, що розглядала справу по суті, відхилила скарги заявника за статтями 2, 3 та 14 Конвенції, встановивши відсутність таких порушень. Європейським судом було встановлено, що смертна кара була скасована в Туреччині і міра покарання стосовно А. Оджалана була замінена на довічне позбавлення свободи. Більше того, було вказано, що 12.11.2003 Туреччина ратифікувала Протокол № 6 до Конвенції щодо відміни смертної кари. Відтак, Європейський суд констатував, що загроза застосування смертної кари була ефективно усунена.

Рішення у справі «Öcalan v. Turkey» за заявою № 46221/99 від 12.03.2003 було оскаржено до Великої Палати Європейського суду, яка 12.05.2005 винесла рішення, у пункті 156 якого вказано, що Велика Палата Європейського суду погоджується з Палатою Першої секції Європейського суду, що не виникає окремого питання за статтею 2 Конвенції щодо призначення смертної кари.

У пункті 175 рішення Великої Палати у справі «Öcalan v. Turkey» за заявою № 46221/99 від 12.05.2005, констатовано порушення прав заявника, гарантованих статтею 3 Конвенції, з огляду на винесення А. Оджалану смертного вироку в результаті несправедливого розгляду його справи судом, незалежність та неупередженість якого є сумнівною.

Що стосується справи «Melnychenko v. Ukraine», за заявою № 17707/02 від 19.10.2004, заявник – громадянин України Микола Мельниченко, посилаючись на порушення статті 3 Протоколу № 1 до Конвенції, стверджував, що відповідні органи державної влади, відмовивши у реєстрації його кандидатом у народні депутати, вчинили свавільно, оскільки у виборчому законодавстві України не було визначено, про яке проживання йшлося: фактичне чи юридичне. Мельниченко М. також стверджував, що на порушення статті 14 Конвенції стосовно нього мала місце дискримінація, оскільки Центральна виборча комісія все ж зареєструвала кандидатом іншого претендента, який також фактично не проживав упродовж п'яти останніх років на території України.

Європейський суд постановив, що було порушено статтю 3 Протоколу № 1 до Конвенції (щодо права на вільні вибори, оскільки заявнику було відмовлено у реєстрації його кандидатом у народні депутати); не було необхідності розглядати окремо скаргу заявника щодо порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації).

У пункті 64 рішення в справі «Melnychenko v. Ukraine», за заявою № 17707/02 від 19.10.2004, на який посилаються у своєму зверненні громадянки Сіліна Г.І. та Вовкодав К.Д., Європейський суд аналізує посилання заявника на Женевську конвенцію про статус біженців 1951 року, яка на час подій у цій справі (2000-2001 роки) не діяла для України, оскільки приєднання Україною до неї відбулося у 2002 році. У зв'язку з цим, Європейський суд вказав, що «посилання заявника на Женевську конвенцію 1951 року як на юридичний аргумент на має значного впливу, бо вона не вступила в силу в Україні на той момент». У цьому розрізі Європейський суд вказав, що якби Україна підписала цю Конвенцію, то вона була б пов'язана зобов'язанням, що випливає зі статті 18 Віденської конвенції, утримуватися від дій, які б могли позбавити Женевську конвенцію її об'єкта і мети до вступу в силу в Україні.

Отже, у пункті 64 рішення в справі «Melnychenko v. Ukraine», за заявою № 17707/02, від 19.10.2004 Європейський суд лише нагадав обов'язок держави за статтею 18 Віденської конвенції.

Відтак, Європейський суд розглядаючи кожну конкретну справу, виносить рішення виходячи з аналізу обставин у цій справі, аргументів, наданих сторонами у справі (заявником та Урядом держави відповідача), що відрізняються у кожній справі.

При цьому, зазначаємо, що станом на сьогодні немає рішень Європейського суду з констатацією порушень Україною прав, гарантованих Протоколом № 6 та Протоколом № 13 до Конвенції.